

e-ISSN: 2630-6417

International Journal of Social,
Humanities and Administrative
Sciences (JOSHAS JOURNAL)

Vol: 8 Issue: 59
Year: 2022 December
Pp: 1996-2003

Arrival
09 October 2022
Published
31 December 2022

Article ID
66928
Article Serial Number
29

DOI NUMBER
<http://dx.doi.org/10.29228/JOSHA.5.66928>

How to Cite This Article
Duydu, M. (2022). "Ekolojik Sanat Kapsamında: Doğa ve İdeoloji", Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 8(59):1996-2003.

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.
This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

Ekolojik Sanat Kapsamında: Doğa ve İdeoloji

Within The Scope Of Ecological Art: Nature and Ideology

Merve DUYDU

Dr.Öğrt.Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Mimarlık, Güzel Sanatlar Ve Tasarım Fakültesi, Sivas, Türkiye

ÖZET

1960'lı yıllar birçok alanda hak arayışlarının öne çıktığı ve toplumsal düzende köklü değişimlerin yaşandığı yıllardır. Yaşamsal düzenle doğrudan bağlantılı olan sanat kavramı da bu süreçte sıradanlaşmış birçok pratikten kurtularak yeni söylem alanları oluşturmuştur. Bu yeni söylem alanlarıyla birlikte toplumsal düzen içerisindeki hak arayışları geleneksel sanat pratiklerine de yansiyarak onları gelişim ve değişim sürecine sürüklemiştir. Sanatçılar için başlı başına ilham kaynağı olan doğa ile etkileşim 1960 öncesine kadar sadece resmettikleri bir obje iken 60'lı yılların akabinde başlı başına sanatın konusu haline gelmeye başlamıştır. Doğa ve çevre meselelerine karşı başlayan bu değişim ve bilinç sanat çalışmalarının anlamını ve yöntemini yeniden şekillendirmiştir. Bu çalışmada: sanatın konusu haline gelen doğa kavramı ekolojik ve eko - politik söylemleri bakımından örnekler üzerinden incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Doğa, Ekoloji, Land Art

ABSTRACT

The 1960s were the years when the pursuit of rights in many areas came to the fore and radical changes were experienced in the social order. The concept of art, which is directly related to the vital order, has also created new discourse areas by getting rid of many ordinary practices in this process. Along with these new fields of discourse, the pursuit of rights in the social order has also reflected on traditional art practices and dragged them into the process of development and change. The interaction with nature, which is a source of inspiration for artists, was only an object they painted before 1960, but after the 60s, it started to become the subject of art on its own. This change and consciousness that started against nature and environmental issues has reshaped the meaning and method of art works. In this study: the concept of nature, which has become the subject of art, will be examined through examples in terms of ecological and eco-political discourses.

Key Words: Nature, Ecology, Land Art

1. GİRİŞ

İnsan ve doğa birlikteliği göz önüne alındığında bireyler doğanın yasalarını öğrenmeye çalışarak ekolojik denge üzerinde hâkimiyetlerini artırmaya yönelmiş ve onu çeşitli biçimlere sokmaya çalışmışlardır. Her dönemde mevcut olan doğa ve insan ilişkisi ve bu ilişkiden doğan toplumsal değerler sanatsal uygulamalarla birlikte görünür olmaya başlamıştır.

Antikçağdan itibaren ekolojik dünya görüşüne yakın düşünceler var olsa da eko- politik söylemlerin genel anlamda ortaya çıkış tarihi 1960'lı yılları işaret etmektedir. Galeri mekânlarını terk etme güdüsüyle yola çıkan sanatçılar doğayı gözlemlenme ve ona saygı duyma farkındalığıyla 20yy. Doğayı yeniden tanımlamış ve doğanın sadece ham madde olarak görülmemesi konusunda önemli roller üstlenmişlerdir. Doğa kavramı ile ilgili farkındalık yaratmayı amaçlayan sanatçılar eko- politik bir söylem alanı geliştirerek doğanın sömürülmesine, kalıp yargılara ve birçok sistemsel düzene karşı farklı ve disiplinlerarası bir bakış açısı geliştirmişlerdir.

Ekolojik sorunlara yönelik artan farkındalık ve ilginin neticesinde ortaya çıkan ekolojik sanat anlayışı temelinde çevresel konulara kalıcı çözümler bulmak, toplumu doğa hakkında bilinçlendirmek, teknoloji karşısında doğayı korumak ve görünür kılmak gibi atılımları barındırmaktadır.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada, ekoloji kavramı ile farkındalık yaratmaya çalışan ve insanlığı sürdürülebilirlik üzerine düşünmeye yönelten sanatçıların doğanın önemine vurgu yaptıkları eserlerine odaklanılmıştır. Araştırma kapsamında; ekolojik çalışmaları ile dikkat çeken Jadie Brokner, Stacy Lavy, Nele Avezedo, Andy Goldsworthy, Agnes Denes, Sofie Hesselholdt ve Vibeke Mejlvang'ın 6 çalışmasına yer verilmiştir. Örnekler seçilirken ekolojik sanatın kendi içinde ki sınıflandırılma durumuna tabi tutulmadan kavramsal çerçevelerinde doğanın sürdürülebilirliğini ön plana çıkaran çalışmalara odaklanılmıştır. Sanatçıların çalışmaları belirlenirken amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örneklem modeli temel alınmıştır. Doğanın sürdürülebilirliğine farkındalık yaratmak isteyen ve aynı amaca hizmet ederken farklı yöntem ve teknikleri kullanarak farkındalık zemini oluşturan sanatçı çalışmalarının seçilmesi araştırmanın temel ölçütünü oluşturmuştur. Araştırmanın temelini literatür incelemeleri sonucunda elde edilen bulgular oluşturmaktadır.

3. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

3.1. Ekolojik Düşünce Çerçevesinde Gelişen Ekolojik Sanat Kavramı ve Eko-Politik Söylemler

1800'lü yıllarda aydınlanma düşüncesiyle birlikte ortaya çıkan sanayi devrimi ekolojik sorunların artmasında rol oynarken aynı zamanda çevreci yaklaşımın ve duyarlılığında gelişmesinin yolunu açmıştır. Ekolojik sisteme karşı oluşan bilinç sanayi toplumlarının sorunlarıyla ön plana çıkmıştır.

Aydınlanma düşüncesi ve modernliğin ilk eleştirilerine rastlanan düşünürlerden Rousseau'da ekolojik sisteme olan müdahalelerin sadece insan ihtiyaçlarına yetecek kadar olması hususunda düşüncelerini dile getirmiştir. Ekolojinin postmodernite ile olan ilişkisinde ise; postmodernitenin siyasi ve sosyal felsefenin toplumdaki yansımalarına odaklanılarak, "her şeye sahip olma" dayatmasına karşı çıkılmış ve modernite anlayışı ekolojik sorunların sorumlusu olarak görülmüştür.

Sanayileşmeyle birlikte fikri ve ideolojik alt yapısı oluşan ekoloji kavramının gelişimi 1900'lü yıllardan sonra da ivme kazanarak harekete dönüşmeye başlamıştır. Özellikle 1. Dünya savaşı sonrasında toplumsal düzende ekolojik düşünce sistemin sesleri yankılanmaya başlamıştır. Ekolojik söylemlerin gündeme gelmesini tetikleyen bazı önemli olaylar arasında 1930'lu yıllardan sonra New York'da bulunan Love Canal endüstri merkezinde kimyasal ve kanserojen bir ürün olan PCB (Polychlorobiphenyl) üretilmesi örnek gösterilmektedir. Bu üretim sonrasında gelişen çevre bilinciyle bazı toplumlarda PCB'nin üretimi ve taşınması izne bağlı hale getirilmiştir. İhtiyaçtan fazla üretilen bu maddenin fazla olan kısmı variller içinde toprağa gömülerek üzeri ağaçlandırılmış ve bu alan sonrasında belediyeye hibe edilmiştir (Noyan,1991:129). 1980 yıllarda bu bölgede çeşitli sağlık sorunları baş göstermeye başlayınca (mide bulantısı, bebek düşürme vb.) bölge incelemeye alınmış ve çürüyen bu varillerden bölge suyuna PCB karıştığı anlaşılmıştır bu durum neticesinde bölgenin ekolojik ve biyolojik dengesini bozmuştur.

Çevresel sorunlara karşı algının artmasıyla ekoloji bilimi günümüzdeki saygınlığının referans noktasını oluşturmaya başlamıştır. Ekolojik düzenin evrensel düzeyde bir sorun olması ve bu doğrultuda bütün ülkelerin geleceğinin birbirine bağlı olması ekoloji biliminin önemini arttırmıştır (Görmez,2018: 68).

Ekolojik sistemdeki bu çalkantıların eyleme dönüşmesi ve sanat ortamında ses bulması 1960'lı yılları işaret etmektedir. Ekolojik anlamda çöküşlere tepki olarak ortaya çıkan ideolojik oluşumlar, sanatın ilham kaynaklarından biri olmuştur. Kavramsal düzeydeki gelişimini ve değişimini devingen bir şekilde devam ettiren sanat kavramı dönemin toplumsal olaylarına göre kapitalist düzenin doğa sömürsüne tepki göstererek farkındalık yaratmaya çalışmaktadır. Politik çıkar amaçlı ekolojik yıkımlara verilen tepkiler farklı coğrafyalarda içinde bulunduğu toplumun sosyo- ekonomik veya sosyo-politik durumuna göre şekillense de bu tepkilerin hepsinde ki ortak amaç, insan temelli çıkarlar neticesinde yozlaşan insan ve doğa dengesinin yeniden kurulmasıdır. Siyasi ideolojilerin oluşturduğu toplumsal düzenle doğru orantıda gelişme gösteren sanat akımları 1960'lı yıllardan sonra artan siyasi ve ekolojik sorunlar nedeniyle iletişim düzeylerini daha aktivist bir tutuma taşımışlardır.

Yaşandığı ülkenin haricinde evrensel düzeyde de yankı bulan çevre felaketleri batı toplumları başta olmak üzere birçok toplumda Nükleer Karşıtı Hareketler", "Kadın Hareketleri gibi sosyal içerikli birçok oluşumla bir eylem dalgası oluşturulmasının önünü açmıştır. Çevre bilincinin artmasını sağlayan önemli olaylardan biri Fransa'da 1967 yılında "Torrey - Canyon" adlı petrol tankerinin yol açtığı ilk büyük deniz kirliliğidir. Çevresel farkındalığı ön plana çıkaran bir diğer önemli harekette 1971 yılında Kanada da kurularak şiddetsiz eylemlerle doğaya saygıyı, bağımsızlığı ve bilimselliği temel alan Greenpeace (Yeşilbarış) sivil toplum örgütünün kurulmasıdır. Ekoaktivist performanslarıyla ön plana çıkan kuruluş nükleer birçok denemeyi potesto etmiştir. 1972 yılında Roma Kulübü'nün, Massachusetts Teknoloji Enstitüsüne hazırlattığı Limits to Growth (Büyümenin Sınırları) adlı rapor dünyada geniş yankılar uyandırmıştır. Nüfus artışının çevresel düzeni bozduğuna dikkat çeken raporda üretim mekanizmasını devam ettirmeye yönelik yeni kaynaklar bulunmazsa dünya için sınırlı büyüme önerilmektedir. 1972 yılında Stockholm'de 113 ülkeden temsilcinin katılımıyla gerçekleştirilen İnsan ve Çevresi Konferansı'da ekolojik düzenin sürdürülebilir olmasında önemli adımlardan biri olmuştur ve konferansın ana temasını sağlıklı bir çevrede yaşamının her insanın hakkı olduğu gerçeği oluşturmaktadır (Zümrüt,2012:18).

Ekolojik krizin politik noktaya taşınması aşamasında Almanya'da hareketlilik yaratan "yurttaş inisiyatiflerinin" çevre sorunlarına dikkat çekmeleri önemli atılımlardan biri olmuştur. Avrupa'da yaygınlaşan ekolojik hareketlerin ses getirmesiyle birlikte yeşil yaklaşımı benimseyen partiler kurulmuştur ve bu yaklaşımı baz alan ilk parti de 1973'te İngiltere'de kurulan "Ekoloji Partisi" olmuştur. 1983 yılında ise Almanya'da kurulan Yeşiller Partisi'nin parlamentoya girmesi ekolojik hareketlerin politik zeminde ses bulması için önemli atılımlardan olmuştur.

1970 yılı sonrası ivme kazanan ekolojik eylemler aynı dönemde gündeme gelen barış hareketlerinden de beslenerek siyasal gündemi belirleyici ideolojik bir faktör haline gelmiştir. Sanayi toplumlarının temellerini sorgulayarak siyasi ve kültürel anlamda kabul gören ekoloji kavramına ideolojik boyut kazandıran önemli olaylardan biri tarım bilimci

Rene Dumont'un 1974 yılında yapılan başkanlık seçimlerinde "ekolojist" sıfatıyla adaylığını koymasındır. Suzi Gablik'in insan ve doğa ilişkisine dikkat çekerek ekolojik sanatın aktivist bir tutum olduğunu belirttiği "Ekolojik Sanat: Kültürel Aktivizm ve Ruth Wallen" isimli sanat raporunda ekolojik sanatın uygulamadaki öneminden şu şekilde bahsetmiştir: ekolojik tutum sergileyen bir sanatçı eseri ile fiziksel bakımdan zarar görmüş bir alanı da kurtarıyorsa bir ekosistem de koruyorsa, devamlı bir iyileştirme sağlıyor ya da sembolik olarak birbiri içerisine geçmiş insan-doğa ilişkisine, baskın olan dünya görüşünü temelden ekolojik bilgiye dayalı bir dünya görüşü ile değiştirme niyetine dikkat de çekiyorsa o sanat eseri, Eko-Sanat için uygulamada çok büyük önem taşımaktadır (Gablik, 1992: 49).

1980'li yıllarda ise sanatı çevresel faaliyetlerle birleştiren ilk çevreci örgüt Friends of the Earth (Dünya Dostları) kurulmuştur. "1990 sonrası küresel ısınma ve iklim değişikliklerine bağlı olarak çevre sorunlarının giderek daha da artmaya başlamasıyla birlikte ortaya çıkan ekolojik bilinç, insanın yalnızca doğaya dönmesi ile kalmamış ve kendini öteki olarak hisseden insanları yapay dünyadan uzaklaştırmaya da başlamıştır" (Torunoğlu, 2006: 13).

Son yıllarda ise, yoksulluk sınırlarının artması, savaşların yeniden boy göstermesiyle birlikte sürdürülebilir ve huzurlu bir yaşam için doğal dengenin ve ekolojinin önemi daha da anlaşılmalıya başlanmıştır. Artan bu ilgi neticesinde, gelecek kuşaklarda ekolojik bilinç farkındalığı oluşturma sanatın politik ilgi alanlarından biri haline gelmiştir.

3.2. Eko- Politik Söylemlerin Sanatsal Yansımaları

Gelişen sanayi teknolojisiyle birlikte artan ekolojik sorunlar doğa dengesinin korumasına ilişkin önlemlerin yetersizliğine karşı farkındalık oluşturmaya başlamıştır ve bunun neticesinde çevre sorunlarına yönelik yoğun faaliyetler öne çıkmaya başlamıştır. Uluslararası düzeyde gelişen bu farkındalıkla beraber var olan çevresel örgütler güçlenmiş ve bu oluşumlara gün geçtikçe yenileri eklenmiştir. Yeni dünya görüşünü ortaya koyan ekolojik grupların faaliyetleriyle birlikte doğa sorunlarına ve bunların sebeplerine yeni bakış açıları getirilerek mevcut düzenlerin veya çıkar gruplarının insan ve doğa dengesine verdikleri zararlar çeşitli yöntemlerle irdelenmeye başlamıştır. Ekolojik düşünceden ve savunduğu fikirlerden bahsedildiğinde bunları tek bir modele veya ideolojiye bağlamak mümkün değildir. Doğayla ve çevre ile ilişkili birçok tutum, Çevre korumacılıktan anarşizme, radikal ekolojiden eko-sosyalizme ve eko feminizme kadar birçok ekoloji temelli fikri bünyesinde barındırmaktadır. Bu tutumların sanata yansımaları ve görsel bir dile kavuşması da bu anlamda çeşitliliğin önünü açmıştır. "Sosyal konulardan veya etkilerden büyük ölçüde uzaklaşan öncü sanat döneminden sonra 1960'ların sonlarında, birçok sanatçı biçimsel hareketin kısıtlılığında sıkılmaya başlamış ve sanatçıları tuval, metal vb. malzemelerden başlarını kaldırdıklarında kendi kendilerine daha kapsamlı sorular sormaya başlayarak, doğayı, siyaseti, tarihi ve mitleri sorgulamışlardır" (Lippard, 1983: 6)

Küreselleşmenin ve sanayileşmesinin kaçınılmaz sonucu olarak tahrip edilen doğa kavramı sanatın oluşturduğu farklı söylem alanlarıyla birlikte estetik obje olmaktan çıkarak sorunsal temelleriyle yeniden şekillenmiş ve sanatın temel söylem alanı olmaya başlamıştır.

Matilsky' e göre, "1960'lardan bu yana, yeni ve önemli bir sanat hareketi doğayı deneyimleyip onunla iletişim kurarak, doğayla hayati bir bağı yeniden kurmak üzere ortaya çıkmıştır. Sanatçı doğal olaylar ve güçlerin yanı sıra özel çevre sorunlarını da yorumlar. Heykel ve resim ile doğa ve insan arasında bir denge sağlayan daha önceki sanatçıların aksine, çağdaş sanatçılar gerçekte doğal ekosistemleri yeniden yaratır, onarır veya düzenlerler. Onların sanat çalışmaları büyük şehirlerde veya bu şehirlerin yakınlarındadır. Çöp sahaları, terk edilmiş boş kentsel alanlar, nehirler, sulak alanlar, kıta sahanlıkları gibi yerlerde sanatçılar tarafından yaratıcı bir şekilde ıslah ve iyileştirme çalışmaları gerçekleştiriliyor. Bu alanlar sadece doğal, yöreye özgü hayvan ve bitki türleri için bir yer bir davet oluştursun diye değil ayrıca insanların doğayla daha yakın bir ilişki geliştirebileceği kamusal mekânlar olarak tasarlanmıştır" (Matilsky, 1992: 4).

Sanatsal üretimlerde hem konu hem de malzeme olarak yeni söylem alanına kavuşan doğa kavramı, farklı disiplinlerden birçok sanatçı tarafından sanatın konusu ve malzemesi olarak kullanılmış ve değerlendirilmiştir. Farklı sanat oluşumlarıyla doğaya yönelik kaygılarına söylem alanı oluşturan sanatçılar "doğal kaynakların yanlış kullanımının korkunç boyutlara vardığını ifade etmek, doğayla insan arasındaki ilişkiyi tekrar canlandırmak, doğayı koruma bilincini gerçekleştirmek ve insanın çevresindeki organik yaşamla bütünleşmesini sağlamayı amaçlamışlardır. Bu yaklaşım biçimleri "Ekolojik Sanat", "Arazi Sanatı", "Yeryüzü Sanatı", "Toprak Sanatı", "Çevresel Sanat", "Hava Sanatı", "Green Art", "Restoration Art", "Ecoventions", "Sustainable" gibi isimlendirmelerle tanımlanan sanat anlayışlarının başlangıcını oluşturmuştur" (Arıkan, 2021: 81).

Gerçek dünya sorunlarına odaklanarak ekosistemin varoluş düzenine, onarımına ve sürdürülebilirliğine dikkat çeken ekolojik sanat çalışmaları, sanat aracılığıyla doğayla daha derin bağ kurulabileceğini göstererek bu konuda ortak bir

bilinç oluşturmaya hedeflemektedir. Kavramsal açıdan birleştirici ve eylemci yönleriyle dikkat çeken ekolojik sanat çalışmaları, ekologlar, mühendisler, şehir plancıları gibi birçok meslek gruplarının birleştirilerek estetik bir çerçeveden sunabilmektedir. “Disiplinler arası işbirliği ve yapılan çalışmaların işlevsel olması Ekolojik Sanatın önemli özelliklerindedir. Bu alanda yapılan çalışmalar, sanatçıların seçmiş olduğu kavramlara, malzeme, teknik ve amaçlarına göre sınıflandırılabilir” (Zümrüt, 2012:V).

Dünya ekosistemi üzerinde insan faaliyetlerinin önemli ekolojik etkiler yarattığı dönem olarak adlandırılan ‘anthropocene’ çağında birçok sanatçı, su kaybı, iklim değişikliği vb. birçok konuda farkındalık yaratmak için çaba harcamışlardır. Yaşamsal devamlılığın zorunlu ögesi olan ve 21. Yüzyılın en ciddi politik ve çevre sorunlarının başında gelen su birçok ekolojik sanat müdahalesinde ana temayı oluşturmaktadır.

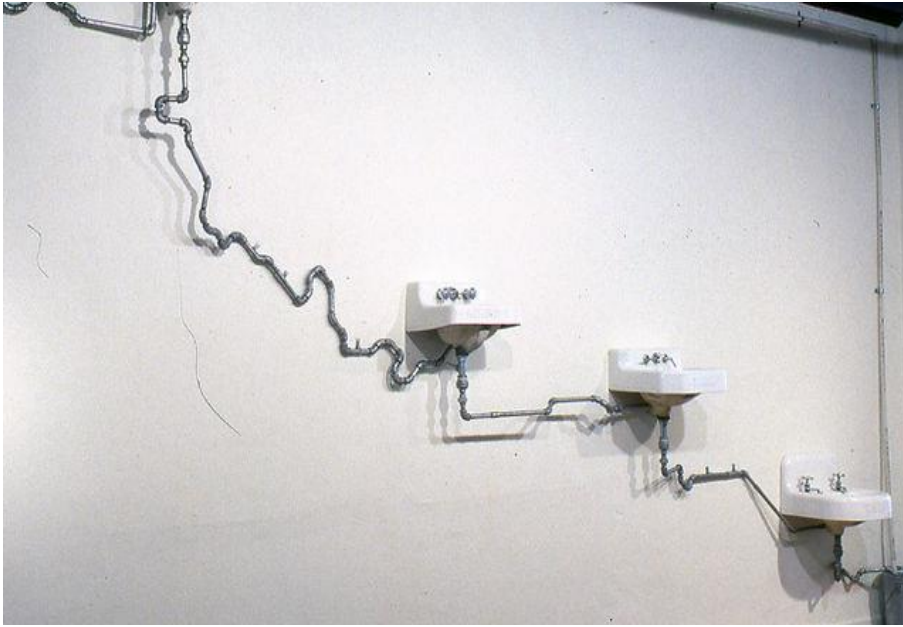
Yaptığı birçok çalışmada yaşamsal devamlılığın doğanın sağlığına bağlı olduğu farkındalık yaratmayı amaçlayan Amerikalı sanatçı Jackie Brookner’in “The Gift of Water-Suyun Hediyesi” çalışması havuzunun içine doğru avuç açmış şekilde uzanan beton el heykelinden oluşmaktadır. Herhangi bir kimyasal kullanmadan havuzun suyunu filtrelemeyi amaçlayan bu ellerin üstü yosunla kaplanmıştır. Havuzu temizleyerek havalandıran yosunlar sanatçıya göre yaşamsal dengelerinde birbirine bağlı olduğunun birer kanıtı niteliğindedir. Oluşturulan bu eserle estetik bir haz uyandırılırken aynı zamanda çevre ve insan ilişkisinin bağını gözler önüne sermektedir çünkü bu bağ havuzda yüzülerek birebir deneyimlenebilmektedir.

Resim 1: Jackie Brookner” The Gift of Water-Suyun Hediyesi”

<https://www.scoop.it/topic/art-installations/p/4084990377/2017/09/17/jackie-brookner-gift-of-water> erişim tarihi: 08.10.2022

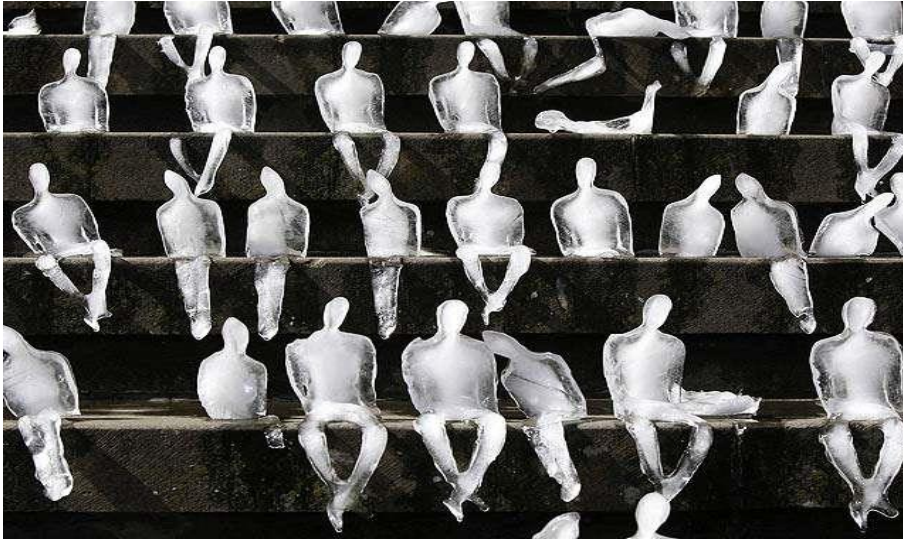
Ekolojik sanat kapsamında suyun önemine farkındalık yaratmak üzere eserlerini şekillendiren bir sanatçıda Amerikalı heykeltıraş Stacy Levy dir. Çalışmalarında doğanın süreçleri doğrultusunda hareket eden sanatçı eserlerini üretirken doğanın zıttı olan insan eliyle üretilmiş malzemelerden yararlanmaktadır. Levy insanların şehrin başladığı yerde doğanın biteceği düşüncesinin tersi olarak şehir içinde de doğanın görünür kılınabileceği görüşünü savunmaktadır. İnsan eliyle inşa edilmiş çevreye sanatsal bakış açısıyla doğal dünyanın süreçlerini eklemeye çalışan sanatçı eserlerini üretirken proje niteliğinde olan çalışmaları için alanında uzman kişilerden destek almıştır. Sanatçı suyun önemini öne çıkarmak istediği eserlerinde günlük malzemeleri sanatına dahil etmiştir. Sanatçının “Hidden River-Gizli Nehir anlamına gelen çalışmasında, çöpten toplanmış, (içme sularını temin eden 4 şehri temsil eden) 4 lavabo kullanılmıştır. Eserin ana temasını oluşturan bu lavabolar suların temin edildiği şehirlerin yüksekliğine göre duvara monte edilmiş ve şehirlerin isimleri lavabolara oyularak yazılmıştır. Boru tesisatı ile birbirine bağlanan bu lavabolar aslında Schuylkill nehrinin su kaynağından, nehrin ağzına yani Delaware Nehrindeki başlangıç noktasına kadar ulaşan bir haritanın hatasız görsel temsilidir. Haritada belirtilen suyun temel kaynağına yakın lavabolar bir sonraki lavabonun temiz su çıkışına yönlendirilmiştir. Bu düzenekte deki amaç tüm lavaboları gezen suyun tekrar kaynağına döneceğinin belirtilerek aslında içme suyunun doğadan ödünç alındığı fikrinin unutulmamasıdır. (Zümrüt,2012:118).

Resim 2: Stacy Levy'nin "Hidden River"

<https://www.stacylevy.com/projects/hidden-river> erişim tarihi :05.10.2022

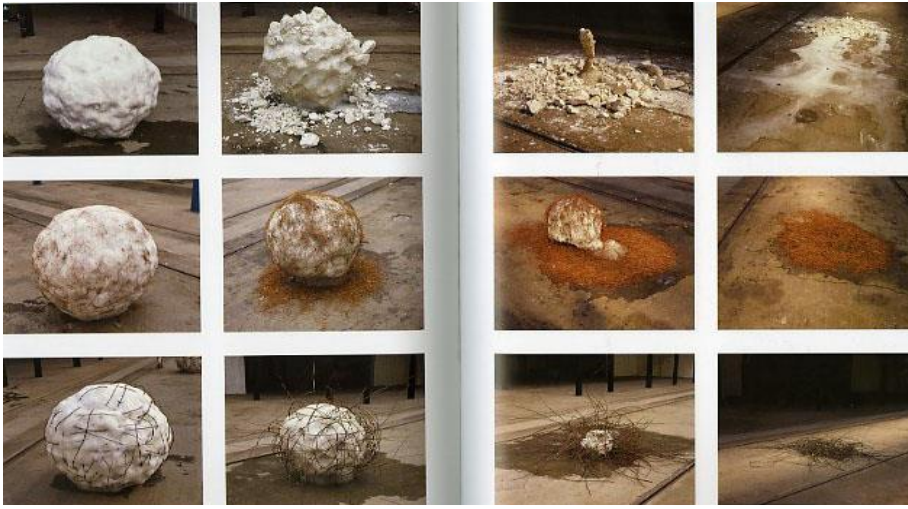
İnsan kaynaklı ekolojik değişimlerden olan iklim krizleri günümüzde evrensel boyutlara ulaşmış ve çok katmanlı ekolojik denge sorunlarından. Küresel ısınma neticesinde ortaya çıkan iklim sorunlarına dikkat çekmek isteyen Nele Azevedo 2009 yılında Berlin konser salonunun merdivenlerine 20cm uzunluğunda bin adet insan heykeli yerleştirmiştir. Sanatçı kısa bir zaman dilimi içerisinde eriyen bu enstelasyon çalışması ile Grönland ve Antarktika'daki buzulların erimesine atıfta bulunarak küresel ısınma probleminin insan kaynaklı oluştuğuna dikkat çekmek istemiştir. Sanatçı bu çalışmada buzdan insanlar kullanarak insan kaynaklı çevresel felaketlerde insanın aslında ne kadar aciz kalabileceğini görselleştirmek istemiştir(Arıkan,2021:83).

Resim 3:Nele Azevedo "Melting Men"

<https://megwalker.ca/2009/09/04/nele-azevedo-melting-men/> erişim tarihi: 09.10.2022

Ekolojik sanat kapsamında üretilen çalışmalarda hasar görmüş çevrelere dikkat çekmek veya o bölgenin restorasyonunu sağlamak amaçlıda birçok çalışma üretilmiştir. Bu çalışmalarda kullanılan teknik ve malzemeler bazen doğal ve sıradan materyaller olmuştur. Andy Goldsworthy ekolojik temelli ürettiği çalışmalarında, doğanın işleyiş mantığına odaklanmaya çalışmıştır bu yüzden sanatçının çalışmaları üretim aşamasında da sonrasında da doğaya zarar verebilecek nitelikte değildir. Sanatçının doğa ve endüstri ilişkisine atıfta bulunularak 2000 yılında gerçekleştirdiği "Kartopu" isimli çalışması 13 adet 2 metre çapında ve bir ton ağırlığında olan kartopularından oluşmaktadır. Kartopularının içine doğa, tarım ve endüstri ile ilişkilendirdiği bir malzemeyi yerleştiren sanatçı endüstriyel atıkların doğa yıkımında ki ciddiyetine dikkat çekmek için bu kartopularını birçok fabrikanın önüne yerleştirmiştir (Mamur,2017:1004).

Resim 4: Andy Goldsworthy "Kartopu"

<https://daisyhampton.wordpress.com/artist-influence-studio-3-andy-goldsworthy/> erişim tarihi: 09.10.2022

Devasa mekânlarda ki çalışmalarıyla dikkat çeken sanatçı Agnes Denes ekolojik temelli eserlerini üretirken insan ve doğa ilişkisine odaklanmaktadır. Sanatçının ses getiren çalışmalarından biri Buğday Tarlaları: Yüzleşme projesidir. Dünyadaki açlığı giderebilecek temel besin öğelerinin ana ham maddelerinden olan buğday ekonomisi ve ticaret piyasasının kilit ürünlerindedir. Manhattan'daki Wall Street ve Dünya Ticaret Merkezinin yakınındaki 8 km'lik araziye buğday ekerek ortaya çıkardığı projisiyle yaşamsal devamlılığın sağlanmasında önemi sıklıkla vurgulanan buğdayın üretim aşamasına farkındalık yaratırken, dünya piyasasında ki politik değerlere göndermede bulunmuştur.

Resim 5: Agnes Denes "Buğday Tarlaları: yüzleşme" projesi

<https://awarewomenartists.com/artiste/agnes-denes/erişim tarihi: 09.10.2022>

Dünya üzerinde ki politik gücün simgelerinden olan petrol kaynakları ekosistemin sürekliliği açısından tehlike yaratmaktadır. Ekolojik sistemi tehdit eden büyük çevre felaketlerinden olan Deepwater petrol sızıntısı BP'ye ait olup Transocean tarafından işletilen, petrol platformunun Meksika körfezinde 20 Nisan 2010 tarihinde gerçekleşen patlamanın sonucunda oluşmuştur. 11 ekip çalışanın da hayatını kaybettiği bu patlama neticesinde 84 gün boyunca süren ciddi bir ham petrol sızıntısı yaşanmıştır. Kısa sürede dünyanın pek çok yerinde duyulan bu felaket çevre duyarlılığı bulunan birçok sanatçıyı etkisi altına almıştır. Buzulların erimesi, ormansızlaşma gibi birçok çevre sorununa yönelik çalışmalar üreten İspanyol sanatçı Daniel Beltra, petrol sızıntısını fotoğraflayan ve çok ses getiren sanatçılardan biri olmuştur. Beltra çektiği bu fotoğraflarla Sofie Hesselholdt ve Vibeke Mejlvang 'a esin kaynağı olmuştur. Living room isimli bir enstalasyon çalışması için ürettikleri halının üzerine sızıntının fotoğraflarını basan sanatçıların Oil Spill Carpet isimli eserleri, "Art Eco III- Art-ivism,2015" sergisinde yerini almıştır.

Resim 6: Sofie Hesselholdt ve Vibeke Mejlvang "Oil Spill Carpet" Art Eco III- Art-ivism
<https://www.hesselholdt-mejlvang.dk/Art-Eco-Art-ivism-2015> erişim tarihi: 09.10.2022

Okyanusa yayılan petrolün ekolojik sistem için yarattığı tehlikeye dikkat çekmek isteyen bir başka sanatçıda çalışmalarında Amerikan emperyalizmini ve devlet destekli organizasyonların şiddetini soyut anlamda görselleştirmeye çalışan Chris Barnarddır. Sanatçı tuvalini suyun yüzeyi olarak kabul edip petrolün yayılarak verdiği zararı parlak renklere tuval yüzeyine aktarmıştır. Petrol sızıntılarına farkındalık yaratmak amaçlı verilen bu tepkiler sanatçı ve eylemcilerin oluşturduğu gruplarla kültürel ve sanatsal protestolara da dönüşmüştür. Örneğin BP sponsorluğunu üstlenen Tate Museuma giren protestocular 25 saat süren performansları neticesinde olumlu sonuç olarak sözleşme gereği 2017 ye kadar sürecek sponsorluğunu sonrası için sonlandırmışlardır.

Ekolojik sanat kavramsal açıdan ve kullanılan teknikleri bakımından sınıflandırılma aşamasında zorluk yaşasa da üretim temellerindeki amaç neredeyse bütün ekolojik sanat faaliyetlerinde yaşanılabilir dünya düzenin sürdürülmesi odaklı gelişmiştir.

4. SONUÇ

Kendi yarattığı makinelerin ve dünya düzenin parçası haline gelen bireyler zaman zaman kendi benliklerini de metalaştırmaya başlamışlardır. Tüm zaman dilimlerine bakıldığında; insanlığın karşısındaki en büyük tehdit aslında yine insanlığın yarattığı ve dünya düzenine hakim olmayı isteyen politik sistemlerin ellerinde tuttıkları teknolojinin yıkıcı gücüdür. Gelişen endüstri toplumlarıyla beraber doğal kaynakların bilinçsizce sömürülmesine yol açan tüketim toplumunun yaratılması doğa sömürsünün de önünü açmıştır. Teknolojinin gelişmesi doğa ve insan ilişkisini kısır bir dengeye sürüklemiştir. Gelişen teknolojinin olumsuz etkileriyle beraber doğal yaşam alanları ve kaynakları yok olmaya başlarken aynı teknolojiyle oluşturulan yapay alanlarda doğal yaşam alanlarının dengesi de yeniden korunmaya çalışılmıştır. Endüstrileşme ile birlikte değişen doğa ve toplum dengesinde hükmeden insan hükmedilen ise doğa kavramı olmuştur. 1960 yılların toplumsal yapıdaki devingen ortamı insan ve doğa arasındaki ilişkinin yeniden sorgulanmasının önünü açmıştır. Ekoloji temelli sanat eserlerinin çoğu da 1960 sonrası dönemde ortaya çıkmıştır ve bu anlayışa yönelen sanatçılar bilinen sanatsal yöntemlerin dışına çıkarak disiplinler arası bir yaklaşımla küresel düzeydeki çevresel problemlere odaklanmışlardır. Ekolojik temelli sanat eserlerinde doğaya dönük bilinç oluşturulurken aynı zamanda ekolojik bir restorasyonda hedeflenmiştir. Ekolojik temelli çalışmalar üreten birçok sanatçıya göre yaşadığımız çevredeki doğal düzenin sürdürülebilirliği ekolojik bilincin uyanması ve bu anlamda gerekli restorasyonların yapılması ile mümkün görünmektedir. Bu açıdan bakıldığında; sanat kavramı hem ekolojik bilincin gelişmesinde hem de bu alandaki kültürel restorasyonun başlamasında önemli iletişim araçlarından biri olmuştur.

KAYNAKÇA

1. Arıkan, H. (2021) İnsan ve Doğa Ekseninde Ekolojik Sanat İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi Volume/Cilt: 7 No/Sayı: 1
2. Gablık, S. (1992). "The Ecological Imperative". Art Journal. 51 S.49-51.
3. Görmez, Kemal (2018); Çevre Sorunları, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
4. Lippard, Lucy (1983), Overlay: Contemporary And The Art Of Prehistory, New York: Pantheon Books, P.6
5. Mamur, N. (2017). "Ekolojik Sanat: Çevre Eğitimi İle Sanatın Kesişme Noktası", Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt/13, Sayı:3, S. 1000-1016.

6. Matilsky, Barbara (1992); *Fragile Ecologies: Contemporary Artists Interpretations And Solutions*, New York: Rizzoli, P.4
7. Noyan, Ö.F. “Dünden Bugüne Ekoloji Gerçeği”, *Çevre Dergisi*, Üniversite Pierre Et Marie Cruie Department De Geologie Sedimentaire, Paris Sayı:1
8. Torunoğlu, E. (2006). *Ötekilerin “Çevresi”*, Ütopya Yayınevi, Ankara.
9. Zümrüt, Y. (2012). 1960 Sonrası Süreçte Ortaya Çıkan Ekolojik Sanatın Kavramlar ve Amaçlar Kapsamında Değerlendirilmesi (Sanatta Yeterlik Tez Metni) Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Görsel Kaynakçası

10. Resim 1: Jackie Brookner” The Gift of Water-Suyun Hediyesi”<https://www.scoop.it/topic/art-installations/p/4084990377/2017/09/17/jackie-brookner-gift-of-water> erişim tarihi: 08.10.2022
11. Resim 2: Stacy Lavy” Hidden River”<https://www.stacylevy.com/projects/hidden-river> erişim tarihi :05.10.2022
12. Resim 3: Nele Azevedo “Melting Men”<https://megwalker.ca/2009/09/04/nele-azevedo-melting-men/> erişim tarihi: 09.10.2022
13. Resim 4: Andy Goldsworthy “Kartopu”<https://daisyhampton.wordpress.com/artist-influence-studio-3-andy-goldsworthy/> erişim tarihi: 09.10.2022
14. Resim 5: Agnes Denes “Buğday Tarlaları: yüzleşme” projesi <https://awarewomenartists.com/artiste/agnes-denes/> erişim tarihi: 09.10.2022
15. Resim 6: Sofie Hesselholdt ve Vibeke Mejlvang “Oil Spill Carpet” Art Eco III- Art-ivism <https://www.hesselholdt-mejlvang.dk/Art-Eco-Art-ivism-2015> erişim tarihi: 08.10.2022